

Je politika iba divadlo?

V politickej praxi sú už od jej vzniku zaužívané spôsoby, ktorými politickí predstavitelia legitimujú svoju moc. Marc Abélès vo svojej práci výstižne opisuje, ako sú využívané najmä divadelné prvky. Moja práca nadviaže na toto dielo, prinesie pohľady na iné ako divadelné spôsoby legitimácie a ich kritické zhodnotenie. Neopomením ani významnú úlohu umenia rétoriky v súvislosti s nástupom masmediálneho priestoru. Pokúsim sa objasniť príčinu pretrvávajúceho úspechu politických hercov a v závere načrtnem možné riešenie. Pred tým všetkým sa však pozriem na pôvod ľudskej vášne po moci, ktorá tu hrá významnú rolu.

Strach o prežitie

Pri hľadaní odpovedí na vysvetlenie nemorálneho chovania politikov je často spomínaná vášň po moci, ako všeobecne prirodzená ľudská vlastnosť. K tejto argumentácii sa kriticky vyjadruje Robert F. Murphy : „*Touha po moci nemôže byť instinktivní, pretože prvni lidské společnosti a ani dnešní nejjednodušší společnosti nejsou rozvrstvené, byl by to vskutku podivný gen, kdyby se ukryval po statisíce let.*“ (Murphy, 2006 : 149)

Vzhľadom k tomu že systémy so spoločenskou nerovnosťou nie sú vo svete pravidlom, je potrebné hľadať predpoklad namiesto príčiny. Medzi základné ľudské túžby patrí zachovanie rodu a života, ale aj túžba po obdive a uznaní. Pokiaľ jedinec dokáže manipulovať s chovaním ľudí vo svojom prostredí, môže si zabezpečiť úctu aj pokojné prežitie. (Murphy, 2006)

Majestátne hrady

Do našej histórie sa ako významné politické dejiská zapísali najmä hrady. Ich vyvýšená poloha poskytovala okrem obrannej výhody aj dobrú viditeľnosť hradu pre domácich obyvateľov. Pre obyčajných roľníkov bolo stretnutie s kráľom a prípadná konfrontácia prakticky nemožná. Pri každodennom živote im preto pohľad na hrad vytváral akúsi ilúziu dohľadu. Minimálne sa mohli uistiť, že hrad sa nepokúša nikto dobyť.

Svoj podiel nesie aj architektonické prevedenie v honosnom štýle. Domáci boli právom hrdí na svoje hrady a s tým stúpala aj lojalita voči panovníkovi. Tradícia sa zachovala až dodnes, hrady a paláce naďalej pôsobia na ľudí veľkolepo a sú využívané ako symbolické sídla politických špičiek. Rozdiel je v centralizácii národných štátov, ako symboly už nemôžu byť použité všetky hrady ale iba jeden. Okrem toho je významným aj príchod masmédií, ktoré presúvajú politické reči z hradných balkónov a námestí do multimediálneho priestoru.

Umenie vyjadrenia

S nástupom masmédií sa rétorika javí ako jedna z kľúčových vlastností, ktoré by mali politickí predstavitelia ovládať. Už v starovekom grécku plnila rétorika významnú úlohu nielen v politike, ale najmä na súdoch pri vlastnej obhajobe. Gréci dobre poznali výhody ktoré plynú z jej ovládania, vyučovaná bola preto aj ako predmet na školách. Do súčasného školstva sa tento kľúčový predmet nepreniesol takmer v žiadnej podobe. Dôsledky môžeme pozorovať v mnohých oblastiach nášho života. Dokonca aj pri sledovaní politických diskusií je občas viditeľné, ako niektorí aktéri v tomto smere výrazne zaostávajú, často sa potom stávajú terčmi verejného posmechu.

V súvislosti s rozšírenosťou politických vstupov najmä do televízneho vysielania, je dôležité upozorniť na aktuálny trend všeobecného úpadku záujmu o sledovanie politického diania zo strany občanov. Každodenné vysielanie tých istých tvárí a politických prejavov začne časom pôsobiť opotrebovane. Politické dianie na televíznej obrazovke pôsobí iba ako jedna z menej zábavných možností popri širokom spektre zábavných programov a športových prenosov. (Abélès, Politika jako divadlo, s. 23)

Ako symbol efektívneho využívania rétoriky pri dosahovaní politických cieľov je vhodné uviesť súčasného najvyššieho politického predstaviteľa na Slovensku. Je ním aktuálny premiér Róbert Fico, ktorý sám o sebe a svojej politickej strane odvážne vyhlásil : „ *Pani redaktorka, vy dobre viete že my sme majstri v populizme, keď teda chceme byť...* “ (Fico, 2011) Tento výrok iba potvrdzuje skutočnosť, že politickí predstavitelia vnímajú prioritne svoju povinnosť ubezpečovať občanov o všeobecnej prosperite, ktorá v skutočnosti nemusí byť vôbec taká, akou nám ju pomocou rôznych výrazových prostriedkov a divadelných prvkov líčia.

Škola je zlá

Je na mieste položiť si otázku, aká je príčina pretrvávajúcej tolerancie zo strany spoločnosti voči súčasnému politickému systému? V tomto smere zohráva významnú úlohu nedostatočná miera vedomostí o súčasných možnostiach v kombinácii s ďalšími faktormi. Úroveň a forma školstva ako nástroj sociálnej kontroly je názorne zdokumentovaná v historickom období kolonizácie Egypta. Snaha spacificovať a umierniť temperamentnú egyptskú kultúru do formy kultivovaného mestského prostredia, bola praktikovaná v zavádzaní európskych školských konceptov. Systém školstva bol v tej dobe veľmi prísny, plný striktných pravidiel pripomínajúcich vojenský výcvik. (Mitchell, 1991)

Školský výcvik sa vo svojej zmiernenej podobe zachoval až do dnes. Primárnou úlohou školstva v industriálnej spoločnosti je vychovať kvalifikovaného odborníka zameraného na určitú oblasť výroby. Skutočnosť, že kvalitu života významnou mierou ovplyvňuje predovšetkým celoživotné vzdelávanie, osobný rozvoj, schopnosť kreatívnej tvorby a vedenia plnohodnotných vzťahov je jemne povedané, prehliadaná. Práve celoživotné vzdelávanie je pre spoločnosť potrebné pri efektívnom sledovaní politiky, ktorá je postavená predovšetkým pred naše aktuálne problémy.

Príjemné materiálne záplavy

Vo všeobecnosti sa prosperita modernej spoločnosti určuje pomocou dosiahnutej úrovne blahobytu občanov. Úloha politikov je preto zabezpečiť pre svojich voličov chlieb a hry v dostatočnom množstve. Tento spôsob zachovania poslušnosti a lojality od občanov smerom k panovníkovi bol dobre známy už v časoch starovekého grécka. Vychádza z teórie že spoločnosť ako celok je hlúpa a potrebuje byť vedená menšinou, ktorá jej zabezpečí bezpečnosť a základné životné potreby. Politik, ktorý dokáže zabezpečiť dostatočný blahobyť, týmto spôsobom legitimuje svoju moc. Občania tak nemajú dôvod hľadať iné riešenia. (Keller, 1995)

Z environmentálneho hľadiska je tento spôsob veľmi krátkozraký a približuje sa obdobiu, kedy naplno pocítíme jeho neudržateľnosť. Výraznou väčšinou uznávaný koncept nekonečného ekonomického rastu neberie ohľad na vyčerpatelnosť planetárnych zdrojov. Ich čerpanie sa zrýchľuje každým rokom a záložný plán je stále v nedohľadne. Neschopnosť akejkoľvek dohody a schválenia globálneho záchranného plánu sú opäť dôsledkami jedného zo spôsobov, akými politici legitimujú svoju sociálnu rolu. (Keller, 1995)

Národ nadovšetko

Globálne problémy sú fenoménom dnešnej doby. Doposiaľ nikdy v histórii nebolo nutné ich riešiť. Okrem toho že sa v tomto smere z dejín zatiaľ nemôžeme priamo poučiť, poskytli nám navyše celkom zložitú situáciu v zmysle politického usporiadania sveta pomocou národných štátov. Národnosť a jej

cítanie ako prejav určitej prioritnej spolupatričnosti je dnes často mylne prezentovaná ako východisko z problémov, ktoré prináša globalizácia.

Výstižne sa k tomu vyjadruje Jan Keller: „*Národní vlády už z principu legitimace své moci před voliči nejsou schopny počínat si jinak, než že neustále upřednostňují zájmy svého státu před zájmem globálním. Národní státy byly příliš dlouho navyklé prosazovat své vlastní zájmy na úkor zájmů druhých států. Tento instinkt u nich nevytřel ani v radikálně změněné situaci. Působí nyní naprosto kontraproduktivně, přesto o nic méně silně než v minulosti.*“ (Keller, 1995 : 57-58)

Vyhliadky do blízkej budúcnosti skutočne nie sú veľmi priaznivé. Spôsoby, akými politici legitimujú svoju moc pôsobia na našu planétu zdrvujúco najmä v posledných storočiach, v súvislosti s rozvojom industrializácie a krátkozrakej vidiny trvalého blahobytu pre široké vrstvy obyvateľstva. Zvyk je železná košľa a potvrdzuje to aj fakt, že všetky vyššie spomínané spôsoby legítimácie fungovali už v dávnom staroveku.

Napriek zložitosti súčasného globálneho problému, je možné aplikovať lokálne riešenia bez nutnosti čakania na tzv. riešenia, ktoré prídu zhora. Kľúčové je uvedomenie si vysokej miery závislosti jednotlivca od systému a následné hľadanie možností redukcie na čo najmenšiu možnú mieru. Je to dôležité, pretože nie je možné nadiktovať zmenu systému, od ktorého súčasnej podoby sme závislí. V rovine politickej sa závislosti zbavíme celoživotným získavaním vedomostí, ktoré nám poskytnú slobodný výber a s tým súvisiacu možnosť vziať zodpovednosť za svoje prostredie do vlastných rúk.

Závislosť na súkromných korporáciách je možné výrazne znížiť pomocou plánovania energetickej, potravinovej a finančnej sebestačnosti. Zodpovednosť za rýchle ničenie planéty je prenášaná z korporácií do našich rúk spolu s výrobkami, ktoré denne kupujeme. Na obale však nestojí ani zmienka o tom, aké bojové podmienky vytvárame našim deťom a nasledujúcim generáciám. Sofistikovaný systém nekonečného alibizmu je preto nutné čo najrýchlejšie zastaviť.

Bibliografický záznam:

KELLER, Jan. Až na dno blahobytu. Vyd. 2. Brno : Hnutí DUHA, 1995, ISBN 80-902056-0-7

MARKO, Daniel. Veľká príručka na oslobodenie – seba, blízkych a spoločnosti. Vyd. 1. Bratislava : FIDAT, 2010, ISBN 978-80-970518-1-5

MITCHELL, Timothy. Colonising Egypt. Vyd. 1. Berkeley : University of California Press, 1991, ISBN 9780520075689

MURPHY, Robert Francis. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Vyd. 2. Praha : SLON, 2006, ISBN 80-86429-25-3

<http://www.youtube.com/watch?v=hiSQWQJipjQ>